

ÇINARALTI'NDA KİTAP SOHBETLERİ

**DURSUN
GÜRLEK**

Önsöz

Abbasi halifelerinden biri, sohbet ve muhabbet etmek için, devrin büyük âlimlerinden bir zatı saraya davet eder. Görevli şahıs, durumu bildirmek üzere o âlimin evine gider; renk renk, cilt cilt, boy boy kitapların ortasında oturduğunu görür. Bu güzel manzarayı kısa bir süre seyrettikten sonra, dört bir yanı kitaplar tarafından kuşatılan âlime seslenir:

– Halife Efendimiz sizi saraya davet ediyor.

Kitapların Efendisi, şu cevabı verir:

– Mü'minlerin Emiri'ne söyleyiniz. Şu anda yanımda bulunan ilim, irfan ve hikmet ehli bir grup insanla sohbet ediyorum. Onlarla işim biter bitmez, halife efendimizin davetine icabet edeceğim.

Görevli şahıs, bu sözleri nakledince halife büyük bir merakla sorar:

– Kendisini bu kadar etkileyen o âlimler acaba kimlerdi?

Saray görevlisi, “Vallahi efendimiz, yanında hiç kimse yoktu!” deyince büsbütün meraklanan halife son kesin emri verir:

– Onu filan saatte mutlaka saraya getir!

Halife, apar topar huzura çıkarılan âlime, biraz da yüksek bir sesle sorar:

– Sizi, bizim yanımıza gelmekte geciktiren âlimler kimlerdi?

Âlim tek kelimeyle cevap verir:

– Kitaplar!

Evet, her kitap bir âlimdir. Eğer yüzlerce, binlerce kitabınız varsa, yüzlerce, binlerce âlimin ilminden istifade ediyorsunuz demektir ki, bu da dünyada cennet hayatı yaşamak anlamına gelir. Hazreti Peygamber “Nerede bir Cennet ağacıyla karşılaşsanız, gölgesinde dinleniniz!” buyuruyor. “Ey Allah’ın Resûlü! Bu dünyada cennet ağacını nerede bulacağız?” diye sorulduğu zaman da şu vezir cevabı veriyor: “Her âlim, bir cennet ağacıdır!” Meseleye bu açıdan bakacak olursak, her kitap için de bir cennet meyvası diyebiliriz.

Dört yanı çiçeklerle süslü bir bahçe, duvarları kitaplarla dolu bir ev, selim zevk sahipleri için en büyük hazinedir. İşte kitaplar bu zengin hazinenin en değerli pırlantalarıdır. Onlarla hem ufkunuzu, hem yolunuzu aydınlatabilirsiniz.

Bakınız, aradan geçen yüzyıllara rağmen, Sâdî Gülistan’ıyla gül kokuları saçmaya, Mevlânâ Mesnevi’siyle gönüller açmaya devam ediyor. Evliya Çelebi’nin Seyahatname’siyle, çıktığınız gezinin sonunu hâlâ getiremiyor, Gazâlî’nin İhyâ’sını bir türlü bitiremiyorsunuz.

Bir zamanlar ortaya koyduğumuz muhteşem tablolarla bütün dünyanın gözünü kamaştıran kitap medeniyetini yeniden ihya etmek için, önce kendi yakın çevremizi “Bostan ve Gülistan” haline getirmek gerekiyor.

Üç bölümden oluşan bu küçük eserle, o bahçeden bir demet gül sunmaya çalıştım. Kitaplarınızın sayfaları gül yapraklarıyla süslensin efendim.

BİRİNCİ BÖLÜM

Kitap Sohbetleri

Hikmet anda ma'rifet anda hakikat andadır
Hâsılı sermâye-i dünyâ vü dînimdir kitâb

Göz Kamaştıran Kitap

Sık sık uğradığım Millet Kütüphanesi'ne geçen gün bir daha gittim. Kütüphanenin müdürü aziz dostum Mehmet Serhan Tayşî Bey ile yaptığımız sohbet tam kıvamına ermişti ki, beni daha fazla heyecanlandıran konuya temas etti. Endülüs'te kaleme alınan bir yazmadan, 63 ciltlik bir eserden söz açtı. Derken bu şaheserin ilk iki cildini masaya koyarak gözlerimize bayram ettirdi.

Büyük, çok büyük kitâbiyyât bilginimiz Ali Emîrî Efendi antika bir eseri dostlarına gösterme lütfunda bulunurken “Alın bakın, inceleyin” gibi sözler söylemez; “Ziyaret buyurun!” dermiş. Ben de o gün Ali Emîrî Efendiye ait hazinelerin arasında bulunan ve Ebû Hayyân el-Endelüsî tarafından yazılan altmış üç ciltlik bu hazinenin ilk iki cildini ziyaret ettim. Karşılaştığım manzara o kadar muhteşemdi ki, bir ara gözlerim kamaştı. Düşünebiliyor musunuz her biri 540 varak olan, yani bin sayfa tutan ve bundan yaklaşık 700 yıl önce yazılan 63 ciltlik bir hazine karşımızda arz-ı endâm ediyordu. Böyle bir hazineden hâlâ haberiniz yoksa, siz de nedâmetinizi istediğiniz yere arz edebilirsiniz.

Bir “Bitkiler ve Hayvanlar Ansiklopedisi” diye kaleme alınan ve asıl adı “Kitâb-ı Nebâtât ve Hayvânât” olan bu büyük ansiklopedi, bugün Millet Kütüphanesi'nin raflarını süslemeye devam ediyor. Peki, böyle bir kültür hazinesi şimdye kadar niçin Türkçe'ye çevrilmedi veya olduğu gibi yayınlanmadı, diye bir soru sormaya hazırlanıyorsanız hemen cevabını vereyim: Efendiler, unutmayınız ki burası Türkiye. Birbirlerine “Türk'ü ye” diye teşvikte ve tahrikte bulunanlar Türkiye'yi de, Türk kültürünü de yiyip bitirdiler.

Her ne ise... Bu hamur çok su götüreceğinden, kendimizi fazla yormayalım. Sadece bir müjde verelim ve Kurtubalı bu âlimin adı geçen şaheserinin Almanya’da bir enstitü tarafından basılacağını bildirelim. Düşünün bir kere, İslâm kültürüne kimler sahip çıkıyor?

Bahis yazma eserlerden açılmışken bir iki söz daha etmek istiyorum. Eski sahhaflar ve onların baş müşterileri basma kitapları kitap kabul etmezler, kitap deyince akıllarına yazma eserler gelirdi. Öyle ki matbu eser almak için dükkânlarına gelen müşterilerine o kadar önem vermezler, yazma müşteriğine nisbetle daha az ilgilenirlerdi.

RAİF YELKENCİ

İstanbul sahhafları içinde -bir zamanlar- çok sayıda yazma eser uzmanı bulunmakla beraber, bunların en salâhiyetlilerinden, en büyüklerinden biri de -hiç şüphesiz- merhum Raif Yelkenci’ydi. Sahhaflar çarşısının girişinde bulunan küçük dükkânı, üst üste yığılı nadir yazmaların bir hazinesi olarak arz-ı endam ediyordu. Dünyanın dört bir köşesinden bu küçük ve loş dükkâna akan antika eserlerin sayfalarını açarken, asırların ötesinden yankılan kalem cızırtılarını duyabiliyordunuz. Ve bu kalem cızırtıları size, Levh-i Mahfûz’daki kader yazılarını yazan kudret kalemini ve Hakk’ın kelâmını hatırlattığı için mukaddes mi mukaddesti. Mithat Cemal Kuntay’ın dediği gibi, rafları istilâ eden tozlar, bir veli türbesinin tozları kadar kutsaldı.

Hazretin dükkânına girme bahtiyarlığına eren ilim adamları hemen münhal bir yer bulurlar, derhal kitaplarla “hemhal” olurlardı. Çünkü merhumun dükkânı sıradan bir sahhaf dükkânı değil, tabiri caizse tam bir ilim akademisiydi. Kendisi de rastgele bir kitapçı değil, Ali Emîri Efendi gibi, Muallim Cevdet gibi bir bibliyograftı.

Raif Yelkenci de diğer seçkin meslektaşları gibi, kitabı erbabına satmaktan büyük bir haz alırdı. Onun için para pul o kadar önemli değildi. Yeter ki kitap sahibini bulsundu. Evet şimdi bu bilginlerden eser kalmadığı gibi, çünkü medeniyetimizin muhteşem tabloları da hâk ile yeksân oldu. Oysa “Bir zamanlar biz de milletmişiz, milliyet nedir dünyaya öğretmişiz.”

Depremzedelerden “Depremzâdeler” diye söz eden bakanların hükümet ettiği bir ülkede, vatandaşların “sahhaflar”la “sarraflar”ı karıştırmaları normaldir.

HANGİSİ DOĞRU?

Nedim, bir taşına bütün Acem mülkünü fedâ ettiği İstanbul’u anlatırken çarşılarında ilim, irfan satıldığını söyler. Tabii o devirler artık hayli geride kaldı. Şimdi caddeler, yollar salya sümükten geçilmiyor. Bir yandan cep telefonu ile konuşurken, diğer taraftan adım başı tükürmeye devam eden insanların çoğunluğu teşkil ettiği bir ülkede ilimden, irfandan bahsetmek abes ötesi abestir.

Kültür dünyamızı istila eden kara bulutlar öyle yoğunlaştı ki, bir avuç insanın ziyaret ettiği kitapçılarda bile cehalet kol geziyor. Oysa eskiler bizim bugün farkında bile olmadığımız ayrıntılara dikkat ederler, soru sorarken veya bir konuyu anlatırken hata yapmamak için azamî gayreti gösterirlerdi. Bir gün Kadıköy’de bir kitapçıda tozlu rafları karıştırmaya devam ediyordum. Derken içeri bir müşteri girdi. El yazması kitap olup olmadığını sordu. Karşılıklı konuşurken “el yazması” sözünü o kadar çok kullandı ki, kitapçı -biraz da yüksek sesle- “Efendi, el yazması, ayak yazması diye bir şey olmaz. Bunun doğrusu yazmadır!” diye ikaz etti.

Basma eserlere gelince, bugün zaten kitap deyince hemen aklımıza onlar geliyor, Merhum Neyzen Halil Can, bu “basma” sözünü de yerinde bulmaz, “Hocam kitabınız ne zaman basılacak?” diye soranlara, “Evladım, o ne biçim söz? Kitap mâlum yerler basılır gibi basılmaz, kisve-i tab’a bürünür” diye cevap vermiş.

Süleymaniye Kütüphanesi'nin eski müdürlerinden sayın Muammer Ülker'in verdiği bilgiye göre, ülkemiz yazma kitap bakımından oldukça zengindir.

Buna göre, adı geçen kütüphanede 125 bin, Topkapı Sarayı'nda 18 bin, Üniversite Kütüphanesi'nde 17 bin, Millet Kütüphanesi'nde 6 bin, Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde 10 bin yazma eser bulunmaktadır. Toplam 200.000 civarındaki yazma eser hazinesi, -doğrusunu söylemek gerekirse- Türk kültürü için bir şeref tablosudur. Fakat "Varâk-ı mihr ü vefâyı kim okur, kim dinler!"

DOĞU'DA KİTAP SEVGİSİ

Kapağı hiç açılmamış, sayfaları asla kesilmemiş, bu demektir ki, kat'iyen okunmamış kitaplarla karşılaştığım zaman onların hem yazarları, hem yayınlayanları adına üzülmekten kendimi alamıyorum. Oysa önemli satırları çizilmiş, sayfa kenarlarına not alınmış eserleri gördüğüm vakit kendimde bir rahatlık hissediyor, o türlü eserlere, fonksiyonunu yerine getirmiş kitaplar gözüyle bakıyorum. Eskiler bunu çok yapar, okudukları hemen her kitabın kenarına not düşmekten kendilerini alamazlardı. Kendisi de bu işe son derece önem veren merhum Prof. Dr. Süheyl Ünver Hoca'nın notlarını karıştırırken "Şark'ta kitap sevgisi"ni dile getiren nefis bir yazısına rastladım, onları da burada nakletmekten kendimi alamadım. Ünver Hoca diyor ki:

"Yazma kitaplarımızın başlarına, ortalarına ve sonlarına kitap sevgisi hakkında kaydedilen Türkçe, Arapça ve Farsça hem mensur hem manzum çok güzel sözler vardır. Kırk yıllık kütüphane hayatımda bulduklarımı topladım. Bunları Necati Lügal, Ahmet Remzi, Nazmi Tura gibi hocalarımıza ve üstadlarımıza tercüme ettirdim. En anlamlılarından bazılarını buraya aktarıyorum:

- Kitabımın kâğıdının bir köşesini her kim ki nişan için bükerse, bana hançer çekmiş, kanımı dökmüş bir katil olur.

- İade etmek için kitap verdiklerimden o kadar ziyan gördüm ki, muvakkat bile olsa, kimseye kitap vermemek için kendime söz verdim.
- Bu kitap benim ruhumun ve ömrümün mahsulüdür. Ben ölünce nâdân bir cahile kalacak diye korkarım.
- Kitabın yüzüne baktıkça gönlüm eğlenir, emdiğim şeker kamışının sütü gibidir. Sakın kitabımı benden isteme. Çünkü bu, elimden sevgilimi almak gibidir.
- Eğer kendine hilesiz dost istersen, yalnız olduğun zaman eline kitap al. Benim için dünyada en aziz, en mukaddes ve en hayırlı arkadaş ve dost kitaptır.
- Eğer okuduklarını hafızanda saklayamazsan, kitap toplamanın hiçbir faydası yoktur. İlmin evdeyken bir mecliste bulunmayı ister misin?
- Bu benim malımdır diye övündüğün bir şey hakkında herkesin, bu vaktiyle falan kimsenin elindeydi demesi, onun senin de elinde kalmayacağını göstermek için yeterlidir.
- Bu zamanda en hayırlı arkadaş kitaptır.
- Dostların kitabına tama' etmek kötü huyluluktur. Okuyup geri vermemekse civanmertlik değil, nâmertliktir.
- Benim sevgilim kitap ve kalemdir. Geride kalanların hepsi mihnet, endişe ve gamdır.”

Ali Emîri'nin Kitap İçin Söylediği Şiir

*Sine-i şevkimde bir hurz-i mübînimdir kitâb
Dîde-i endîşede nûr-i yakînimdir kitâb*

*Kalbgâhum merci'-i feyz-i necâtım rehberim
Destgîrim mürşid-i hikmet karînimdir kitâb*

*Yâdgârıdır birer şems-i zekânın her biri
Nürdan bir âlem-i feyz âferînimdir kitâb*

*Bir mutalsam kenz-i lâ yüfnâsıdır endişemin
Şebçerâğım gevherim dürr-i semînimdir kitâb*

*Gülsitânımdır gül-i neşküftedir ma'nâları
Bir meserretgâh-i vicdân-ı hazînimdir kitâb*

*Sünbülîstândır hutût-ı nevbenevdir sünbülü
Bir teferrücgâh-ı tab'-ı şevkbînimdir kitâb*

*Âşıkân ma'sûk-ı gûnâgûnâ rabt-ı kalb eder
Ehl-i aşkı ben de ma'sûk-ı güzînimdir kitâb*

*Dilber-i nevhatta bakmam var iken hatt-ı sutûr
Yâr-ı cânımdır habîb-i nâzenînimdir kitâb*

*Âlemin mâzideki ahvâl-i gûnâgûnunu
Keşfiçün mu'ciznü mâ bir dürbinimdir kitâb*

*Hûr ile gilmâna benzer anda mazmûn u meâl
Hoş geçer ömrüm benim huld-i berînimdir kitâb*

*Andadır esrâr-ı Kur'ân andadır feyz-i Kadîr
Arş-ı dilde levh-i mahfûz-i yakînimdir kitâb*

*Hikmet anda ma'rifet anda hakikat andadır
Hâsılı sermâye-i dünyâ vü dînimdir kitâb*

*Hâlik'a hamd u senâ olsun Emîri rûz ü şeb
Kurratülayn-i hayâtım hemnişînimdir kitâb*

AHMET MİTHAT EFENDİ'NİN KİTAP AŞKI

Aziz dostum Muhsin Karabay'ın takdir ettiği yönlerinden biri de, kitap konusunda gösterdiği titizliktir. O kadar ki, kendisine hediye edilmek istenen bir eserin bile parasını mutlaka verir, bu hareketiyle bedava bir hayatı ancak “bedava” insanların yaşayabileceğini isbat eder.

Gariptir ki insanlar her şeye para verirler de sıra kitaba geldi mi elleri bir türlü ceplerine girmez. Kitabın da bir meta' olduğunu asla düşünmek istemezler. En lüzumsuz eşyalara yüksek meblağlar ödedikleri halde, -eğer azıcık okuma hevesleri varsa- onu da ucuz yöntemlerle gidermeye gayret ederler; “beleş” kitap için size “tebelleş” olurlar. Bir ara filan veya falan kitapları mutlaka okumak istediğini belirten ve sık sık kitap isteyen bir arkadaşına “Yahu, ben istediğin kitapları sana veririm, ama senin de para ödeyerek kitap alma hazzını yaşamayı çok istiyorum” demek zorunda kalmıştım.

Hemen belirtelim ki ödünç kitap vermek oldukça riskli bir iştir. Çünkü kitap elden çıktı mı -büyük ihtimalle- bir daha geri dönmez. Kısaca söylemek gerekirse, ödünç verilen eserin yerinde yeller eser.

Oğlu doktor Kâmil Bey'in verdiği bilgilere göre Hâce-i Evvel Ahmet Mithat Efendi'nin son derece zengin bir kütüphanesi vardı. Arapça'yı, Farsça'yı, Fransızca'yı, ve Çerkezce'yi mükemmel bir şekilde konuşan; İngilizce'yi, Bulgarca'yı, İtalyanca'yı ve Yunanca'yı da okuyan “Kırkambar” yazarının ambarında her türlü malzeme mevcuttu. Ayrıca kendisi büyük kütüphanelere aboneydi. Her hafta dünyanın dört bir yanından gelen kitaplarla, gazetelerle ve dergilerle bu hazine daha da zenginleşirdi.

Diğer kitap düşkünleri gibi Ahmet Mithat Efendi de, kimseye emanet kitap vermezdi. Bu konuda bir taleple karşılaştığı zaman gülümser ve şöyle derdi:

– Ben kütüphanemden dışarıya kitap vermem! Çünkü siz onu geri getirinceye kadar zihnim devamlı o kitapla meşgul olur. Ve

benim başka işlerle uğraşmama imkân kalmaz. Eğer okumak istiyorsanız buyurun; kütüphanem emrinize âmâdedir. İstedığınız kitabı çekip okuyun. Fakat alıp götürmemek şartıyla...

Tanıdıklarından birisi, Efendi'nin bu cevabından dolayı darılıp, "Demek bize bir kitabı bile emanet edemiyorsun?" şeklinde konuşunca da şunları söyler:

– Hayır, bu konuda bana gücenmeye hakkınız yok. Çünkü ben size değil, bizzat kendime güvenemiyorum. Meselâ, herhangi bir kimse bana iade etmek üzere kıymetli bir kitap verse, ben o kitabı geri veremem. Buna elimin ve içimin bir türlü varmayacağına eminim. Ne yapayım, kitap konusunda böyleyim. Herkesin de benim kadar kitaba âşık olduğunu, kıymet verdiğini umduğum için ödünç vereceğim kitabın geri gelmemesinden korkuyorum. Dolayısıyla kitap vermeyişim, dostlarıma emniyetsizlikten değil, aksine onların kitap sevgilerine karşı duyduğum emniyetten ileri geliyor.*

Nitekim, sağa sola verdiği kitapların bir daha geri gelmeyişinden iyice bîzâr olan kitap âşıklarından biri, kütüphânesinin en göze çarpan bir köşesine şöyle bir levha asmış:

Sana yindek nasîhatim olsun

Ki ihtiyârınla ateşe girme

Karındaşın da olsa bir kimesne

Öpmek için bile kitabını verme

Lâedri

AYAKKABISI YAMALI EDEBİYATÇI

Bir toplumun seviyesi o toplumda yetişen bilginlere, sanat ve maharet erbabına gösterilen saygıyla doğru orantılıdır. Üzülerek

* Doktor Kâmil Yazgıç, *Ahmet Mithat Efendi-Hayatı, Hâtıraları*, Tan Matbaası, İstanbul 1940.

belirtelim ki, bu ölçüyü kendi ülkemizin değerlerine uyguladığımız zaman, son derece vahim bir manzara ile karşılaşırız. Hiç kuşkunuz olmasın ki, bu ülkenin en mağdur, en mâzlum insanları olarak kalem erbabını görüyoruz. Gazeteler ve televizyonlar sanatçı geçinen, fakat o güzelim kavramla hiçbir ilgisi olmayan bir âşuftenin, bir soytarının ölüm haberini günlerce sütunlarında ve ekranlarında büyüte büyüte, ballandıra ballandıra veriyorlar da bir bilginin veya gerçek bir sanatkârın vefatını ya duymazlıktan geliyorlar veya bir iki cümleyle geçiştiriyorlar.

Türkçe'nin en büyük, en kapsamlı sözlüklerinden birini yaklaşık dört bin sayfa ve dört büyük cilt halinde kaleme alan, eski valilerimizden Hüseyin Kâzım Kadri Bey, dünyasını terk ettiği zaman, bugün olduğu gibi o gün de devrin gazeteleri susmuşlar, onun ölüm haberine, sevgilisini öldüren kundura boyacısının haberinden daha az yer vermişlerdi.

26 Ocak 1934 tarihli *Son Posta* gazetesinde yayımlanan bir makaleden öğrendiğimize göre, merhum Hüseyin Kâzım Kadri Bey, bir gün yamalı bir lâstikle Galata Köprüsü'nde yürüyen tanınmış bir edebiyatçıyı yanındaki arkadaşına gösterir; bu hazin manzara karşısında üzüntülerini dile getirdikten sonra şunları söyler:

“On beşinci yüzyılın büyük üstadlarından Mevlânâ Hüsrev, İstanbul kadısı iken namaz kılmak için Ayasofya'ya gittiği zaman bütün halk mutlaka ayağa kalkardı. Ön safa geçmesi için kendisine yol verilirdi. Bugünün üstadları ise, işte gördüğünüz gibi, sağlam bir ayakkabı bile bulamıyorlar, âdeta yalınayak geziyorlar.*

SULTAN REŞAD'IN DUASI

Osmanlı padişahlarının hemen hepsi dinine, vatanına ve milletine bağlı kimselerdi. Gerek yerli, gerekse yabancı tarihçiler tarafından kaleme alınan eserlerde onların dini konularda ne derece hassasiyet sahibi olduklarını çarpıcı tablolar halinde görü-

* Hüseyin Kâzım Bey, *Son Posta*, 26 Ocak 1934.

yoruz. Nitekim son Osmanlı hükümdarı Sultan Vahideddin'in "Bizim hanedanımızdan her türlü insan gelmiştir; fakat dinsiz birine rastlamak mümkün değildir" şeklinde konuştuğu rivayet edilmiştir. "Padişahlarımızın Din Gayreti ve Vatan Muhabbeti" adındaki eserinde Ahmet Refik Altınay bu konuyu en güzel şekilde incelemektedir.

Sultan Reşad da ecdadı gibi dini hassasiyet sahibi bir hükümdardı. Yaşlı başlı bir "şehzade" olarak tahtta çıkan Hünkâr'ın bir ara mesanesinde taş olduğu tesbit edilir. Cemil Paşa'nın da araya girmesiyle ameliyat kararı verilir ve Berlin'den İsrail adında ünlü bir cerrah getirilir. Gerekli hazırlıklar yapıldıktan sonra Yıldız Sarayı'nda başarılı bir ameliyat gerçekleştirilir.

O sırada Mâbeyn Başkâtibi olan ünlü romancımız Halid Ziya Uşaklıgil hatıralarında manzarayı şöyle anlatır:

"Bunu haber alınca Hünkâr'ın hatırını sormak için acele Yıldız'a gittim. Her zaman olduğu gibi, Başmabeyinci Tevfik Bey'in odasına uğradım. Daha sonra Esvapçıbaşı Sâbit Bey de oraya geldi. 'Efendimiz sizin geldiğinizi işittiler, pek memnun oldular. Kendileri yatakta yorgun bir haldedirler. Fakat mutlaka sizi görmek istiyorlar. Onun için hemen gitmelisin!' dedi.

Büyük mabeynden Hünkâr'ın hususi dairesine kadar epeyce uzun bir yol vardı. Sabit Bey'le görüşerek yürüdük. O, bana Hünkâr'ın tevekkülünden söz etti. Ameliyat başlamadan önce kibleye dönerek dua etmiş, "Memleket ve millet için zararlı olacaksam Cenab-ı Hak beni bu ameliyat masasından kaldırsın!" demiş ve etrafındakilerden helâllik diledikten sonra büyük bir metanetle yatarak kendisini tabiplere teslim etmişti. Sultan Reşad'ın ne kadar mütevekkil ve mütedeyyin olduğunu bildiğim için bu hikâyeyi hiç hayret etmeden dinledim"

Mevlevî padişah bu ameliyattan sonra iki yıl daha yaşadı. Vefat ettiği zaman Eyüp'te bizzat kendisinin yaptırdığı türbeye gömüldü.

İŞTE DOSTLUK BUDUR

Üç şey vardır ki dünyada onun verdiği lezzet gibi başka bir lezzet yoktur:

- 1- Tilâvetü'l-Kur'an
- 2- Mülâkatü'r-Rahman
- 3- Müsâhabetü'l-İhvân

Kur'an-ı Kerim, Allah kelâmıdır. Dolayısıyla bu ilâhi kitabı okuyan kimse Cenab-ı Hak ile mülâkatta bulunmuş olur. Dostlarla sohbet etmek ise, fâni hayata ebediyyetin izlerini nakşeder. Hiçbir lezzet kalıcı değildir. Oysa gerçek anlamda dostlarla yapılan sohbetin tadına doyum olmaz ve böyle meclislerde söylenen sözler, hükmünü sürdürür. Böyle bir tane bile dostunuz varsa kendinizi mutlu insanlardan kabul edebilirsiniz.

Mithat Cemal Kuntay, Mehmet Akif'le Babanzâde arasındaki samimiyeti anlatırken şöyle çarpıcı bir cümle kullanıyor: "Akif ile Ahmed Naim Bey, her gün birbirlerine muhtaç olacak kadar dosttular."

Elhak doğrudur. Onlar bugün de Edirnekapı Mezarlığı'nda yan yana yatıyorlar ve mahşer sabahını birlikte bekliyorlar.

Unutmayalım, "Kişi sevdiğiyle beraberdir!"

NECİP ÂSİM YAZIKSIZ'IN "KİTAP" I

Bir gün havanın güzelliğinden istifâde ederek Beşiktaş'a gittim. Denizler hâkimi Barbaros'a Fatıha okuduktan sonra oldukça büyük ve son derece modern bir kitapçıya girdim. Kapılardan birinin üzerinde "Necip Âsım Yazıksız kapısı" yazıyordu.

Bir Türk milliyetçisinin; Orhun Âbideleri, Celâleddin Harzemşah, Atabetü'l-Hakâyık, Osmanlı Tarihi, Türk Tarihi, Gök Sancak gibi seçkin eserleri kültürümüze kazandıran bir kalem ustasının adı, beni bir hayli düşündürdü. Sonra anladım ki Necip Âsım, aynı zamanda "Kitap" kitabının yazarıydı ve bu özelliğinden dolayı bir kitapçı onu hatırlama kadirşinashlığında bulunmuştu.

Kültür dünyamızda üç Âsım'a rastlıyoruz. Bunlar Mütercim Âsım, Ömer Âsım ve Necip Âsım'dır. Gaziantep'in yetiştirdiği bu üç Âsım Türk tarihinin, Türk kültürünün, özellikle Türk dilinin en büyük temsilcilerindendir. Türkçe'nin, Arapça'nın ve Farsça'nın en muhteşem sözlüklerini hazırlayan, lügatçilik sahasında zirveye oturan Mütercim Âsım'ı yakından tanımak istiyorsanız hemşehrisi Ömer Âsım (Aksoy) tarafından yazılan biyografiyi okumalısınız. Türkçeye kazandırdığı değerli eserlerle temâyüz eden ve doksan yıllık hayatını Türk kültürüne adayan Ömer Âsım Aksoy hakkında ayrıntılı bilgiler elde etmek gibi bir niyetiniz varsa Yapı Kredi Yayınları arasında çıkan "Türkçe Bir Hayat - Ömer Âsım Aksoy" adındaki kitabı gözden geçirmelisiniz. Ben burada Necip Âsım hakkında kısa bilgiler verdikten sonra "Kitab"ın sayfalarını açmak istiyorum.

Necip Âsım, vaktiyle Bostan ve Gülistan'ı dilimize kazandıran ve daha birçok kıymetli esere imza atan Muallim Rıfat Bilge'nin memleketi Kilis'te doğdu. (1861) ilk öğrenimine Şam'da başladı. Yüksek tahsilini ise İstanbul'da tamamladı. Küçüklüğünden beri kitap okumaya büyük bir ilgi duyan yazarımız rüşdiyede okurken annesini kaybetti. Yetimliği ve öksüzlüğü olanca hüznüyle tadan Necip Âsım, bu duygularını "Kitab"ının önsözünde şu cümlelerle dile getiriyor:

"Ey okuyucu! Senin de benim gibi kitap dostu olduğun şüphesizdir. İkimizin de aynı sevgiliye yönelmesi, bizi birbirimize rakip etmez, üstelik daha da yakınlaştırır.

Ana baba sevgisinden mahrum bedbahtlardan olduğum için sevgimi kitaplara verdim. Bu sevgi günden güne arttı. Fakat onlara karşı duyduğum bu muhabbetin beni çok kitap sahibi ettiğini sanma. İnsan boş keseyle kütüphane doldurabilir mi? Ben sevgililerimi -boş vakit buldukça- umumî kütüphanelerde, sahhaf dükkânlarında ziyaret ederim. Beni büsbütün de kitapsız zanetme. Artırabildiğim paralarla alınan, kıymetli müelliflerimizin ve mütercimlerimizin büyük bir cömertlikle hediye ettikleri iki kütüphane dolusu kitabım var!"

Necip Âsım on yedi yaşındayken gazetecilerin “efendi babası” Ahmet Mithat’la tanıştı. O dönemin en etkili yayın organlarından olan Tercüman-ı Hakikat’e yazılar vermeye başladı. Böylece Ahmet Mithat’la olan samimiyetini artırdı. Her gece Efendi hazretlerinin Beykoz’daki yalısında buluşuyorlar; Hâce-i Evvel, genç Necip Âsım’ı basın dünyasıyla tanıştırıyor, o da Ahmet Mithat Efendi’ye “Türklük” sevgisini aşıyordu. Necip Âsım en verimli yıllarını yaşadığı bu dönemde Türk tarihini, Türk dilini ve lisanıyyâtını inceden inceye tetkik etti. Maarif mecmuasında yayımladığı son derece değerli makalelerle Türk kültürüne büyük bir hizmette bulundu. 1893’te kendini büsbütün Türkçülüğe verdi. Dil ve tarih araştırmalarının en olgun devri 1908’den sonraki yıllardır.

Necip Âsım, yukarıda bazılarının adını verdiğimiz eserlerinin yanı sıra daha birçok kitaba imza attı. Türk tarihiyle, Türk kültürüyle ilgili bazı yabancı eserleri dilimize çevirdi. Devrin en önde gelen gazetecilerinden İkdamcı Cevdet’i teşvik ederek Evliya Çelebi Seyahatnâmesi ve Kamus-u Türkî gibi şaheserlerin yayınlanmasını sağladı. Yazılarını “Tarih-i Encümeni Mecmuası”, “Millî Tetebbular Mecmuası”, “Türkiyât Mecmuası”, “Edebiyat Fakültesi Mecmuası”, “Türk Yurdu”, “Bilgi” gibi yayın organlarında neşretti.

Necip Asım Bey 13 Aralık 1935’te öldü. Üniversite gençliğinin elleri üstünde Moda ve Kadıköy halkının gözyaşları arasında Sahra-yı Cedit’teki ebedî istirahatgâhına tevdi edildi. Mezar taşındaki yazı şöyledir:

“Necip Asım- Türk Tarihi Müellifi: 1861-1935”

Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi, Necip Âsım’ın kültür dünyamıza kazandırdığı en önemli eserlerden biri de “Kitap” kitabıdır. Hicrî 1311, Miladî 1893 yılında, Yüzbaşı Balhasan oğlu Necip Âsım adıyla ve Maarif Nezâret-i Celîlesi’nin ruhsatıyla yayımladığı bu küçük eserde Sultan Abdülhamid Han’a övgüler sıraladıktan sonra önemli konulara temas etti. Kültür tarihimize âdeta projektör tuttu, kitabın, kalemin, mürekkebin, hokkannın,